

המועצה הלאומית הפלסטינית בעמאן נסע ראושה, כביכול, כדי לנאום שם, אך פירסם את דבר נסיעתו עוד לפני שהגיע לקפריסין. שם המתין ללחצים הבלתינמנעים של מילגתו — כבחינת תחזיקו אותי, אחרת אתפרץ! — וחזר כלעומת שבא. כגיבור התיקשות. בסוף השנה הירשנה מילגתו לדראושה להצביע נגד הצעת החוק לאיסור מיפשייהשלום — והוא נשאר חבר נאמן במיפלה שהצביעה בעד החוק.

קוריוזים אלה היו כאין וכאפס לעומת החלטת ועדת הכנסת שלא להיעתר לבקשת היועץ המישפטי להסיר את חסינותו של ח"כ שלמה עמר, בחשר של עבירה פוליטית. מעשה חסר תקדים זה של הוועדה, אחרי שזו החליטה ביוזמת עצמה להסיר את חסינותם של יריבים פוליטיים, היה מודד חדש למצב הכנסת. יו"ר הוועדה, מויבה רייסר, היה אופייני לסוג חדש של יושבי ראש של ועדות, שעוד לפני עשר שנים אייפשו היה לחלום עליהם בסיוטילילה.

מצב הכנסת סיכן בתשמ"ה את הדמוקרטיה הישראלית. מול פני הקמים עליה. נסינות הליל לעצור את ההידרדרות עוררו יותר כבוד מאשר אופטימיות.

אמר אורח במכתב למערכת אחד העיתונים, אחרי גירוש הח"כים הימניים מן הקסבה של חברון: "אחרי שהוצאו חברי הכנסת מן הקסבה, יש להוציא את הקסבה מן הכנסת!"

ביטחון

הסכנה הגדולה ביותר שאיימה על צה"ל בשנה זו היתה תופעת "הראש הקטן" — אחד הביטויים המובהקים ביותר של תשמ"ה. הראש הקטן — הסירוב לשאת באחריות — היה ביטוי לסלידת דור שלם ממילחמת-הלבנון — מילחמה שבה הופעל צה"ל לא כדי להגן על המדינה, אלא כדי לקדם מדיניות צינית של שרביטחון שאפתני, אריאל שרון, ומטכ"ל פרימיטיבי בעל נטיות פאשיסטיות. רפאל איתן.

המחצית הראשונה של השנה כוזבה על המאמץ להוציא את צה"ל מלבנון, מבלי להודות בפה מלא שהיתה זאת מילחמה מיותרת ואבודה — המילחמה הראשונה בתולדות המדינה שישאל הפסידה אותה בצורה ברורה מבחינה מדינית וצבאית כאחת. הנסיגה ב"שלבנים", שעלתה בקורבנות מיותרים נוספים, נבעה מאי-רצון זה, זה לא עור: כסופו של דבר היה ברור כי הגרילה של השיעים גירשה את ישראל מלבנון.

היו לכך תוצאות מיידיות כשטחים הכבושים, הנוער הפלסטיני למד את הלקח וביקש להעתיק אותו אצלו בבית. מכאן התופעה החדשה של תשמ"ה: התארגנות ספונטאנית של שניים-שלושה צעירים פלסטיניים כדי לבצע פיגוע חרפמני. כל החוליות האלה נתפסו מייד אחרי ביצוע הפיגוע — אך הדבר לא הרגיע עוד את האחרים.

צה"ל עמד אוכר-עצות מול תופעה זו, וחיפש את הפיתרון באמצעים כגון פיגוע בתים, מעצרים מינהליים וגירוש "מסיתים". כל תלמיד מתחיל בתורת המילחמה הזעירה יודע שאמצעים אלה נושאים תמיד את הפרי ההפוך. גם הנבונים שבקציני-צה"ל יודעו זאת היטב, אך לא יכלו לעמוד במצב שבו היה עליהם להגיד לממשלה ולציבור את האמת: שאין שום פיתרון לבעיות המילחמה הזעירה (הטרור) וזולת הפיתרון המדיני לבעיה שהולידה אותה. בישראל של תשמ"ה היה דרוש אומץ-לב כביר כדי להגיד זאת, ואומץ-לב מסוג זה לא נמצא.

בקושי עמדו מוסדות הביטחון מול הדרשה הרמגונית הגוברת להנהגת עונש-מוות — עונש המגביר תמיד את עוצמת הפיגועים. אחר הדוברים העיקריים למען תביעה זו היה משה ארנס — שר הביטחון הכושל ביותר בתולדות המדינה, אדם ללא הכנה צבאית מינימלית, שמשך את מילחמת-הלבנון במשך שנה שלמה של ביזיונות וקורבנות.

התופעה של התארגנות מקומית לפיגוע חרפמני, בלי קשר לאירגון כלשהו, החלה עוד בשנה הקודמת, כאשר חטפו ארבעה צעירים ממחנה הפליטים ברצועת-עזה את האוטובוס לאשקלון. פסחיו הפיגוע הזה הטילו את צילם על תשמ"ה. שני חוטפים נהרגו אחרי שנלכדו חיים. כמעשה הוחדד הקצח"ר, תתאלוף יצחק ("איציק") מרדכי, חייל קרבי ממוצא כורדי, שזולם כתמונה האחרונה שבה נראה אחד החוטפים חי. אחרי חקירה שנמשכה יותר משנה תבע היועץ המישפטי להעמידו לדין, אך צה"ל שם קץ לפרשה בצורה חותכת ופשוטה, שהשאירה אחריה טעם מר: קצין יחיד דן את מרדכי, שטורר לגמרי. עוד לפני כן הצטלם הרמטכ"ל, משה (מוישה וחיצי) לוי לצד מרדכי, בהפגנה ברורה של סולידריות. שאר המוסדות המעורבים — השב"כ והמישטרה — אף לא טרחו לעבור הליך מסוג זה.

המיקרה נשאר בלתי-רמפועה, איש לא נמצא אשם. נקבע ששני הצעירים מתו ממכות — אך נקבע שאי-אפשר לדעת מאילו מכות בדיוק נהרגו. זה היה מחוכם, אך זה לא היה חכם לגבי המישמעת והמוסר של מערכת הביטחון על זרועותיה השונות. התירוץ: צריכים לתת גיבוי לקצינים כדי להילחם בתופעת "הראש הקטן".

מרדכי, שהקריירה שלו עוככה במשך שנה ויותר, ושעמד במיבחו זה ככבוד ובשתיקה, היה איש-הביטחון הכולט ביותר של השנה.

לא כמיקרה זכה בתואר איש-הביטחון של תשמ"ה על רקע הגרילה. כמישור האמיתי של הצבא — ההגנה על הגבולות מפני צבאות סורים — לא נרש השנה מצה"ל הכנה למעשה נשאר בלי אויבים אקטואליים. מצריים יצאה מן המאבק. עיראק היתה עסוקה במילחמתה האינוסופית עם איראן. הסורים לא חלמו על מילחמה, ולמעשה שיתפו פעולה עם ישראל במאבק המשותף באש"ף של יאסר ערפאת. הדבר לא מנע משרה-הביטחון יצחק רבין — המצדד מאז ומעולם בשיתוף-פעולה עם הסורים — ומראשי צה"ל, להועיק את הציבור נגד הסכנה הסורית.

היה נרמה שזה נוגע למילחמה אחרת לגמרי — הקרב על תקציב הביטחון. השר והרמטכ"ל גייסו את כל צה"ל נגד האויב במישרד-האוצר. הכלכלנים טענו כי במצב האסטרטגי הנתון אין כל הצדקה למצב שבו בולע הביטחון 25% מן התוצר הלאומי

צעיר

652 צעירים ישראליים נהרגו במילחמת-הלבנון — מילחמה אשר כמעט לדעת הכל היתה מיותרת, מוטעית וחסרת-תועלת. עשרות מהם נהרגו בתשמ"ה, במאבק הסר-תוחלת נגד האוכלוסייה השיעית בלבנון, שראתה בהם כובשים זרים ולחמה בהם כמי שלוחמים כבוש זר.

נרמה שהנוער העברי ררש הפאחד לצאת מלבנון — ולממשלה לא היתה ברירה אלא לצאת משם. היא השאירה רגל אחת בדרום-לבנון, אך הנהרגים והנפצעים אינם עוד ישראלים. צעירי ישראל עסקו השנה בכל התחומים. הם הגיעו להישגים כמדע, כאמנות. הם הלכו לאוניברסיטות ולצה"ל, למרות תופעת "הראש הקטן". הם ביקרו בחו"ל, ולא מעטים מהם נשארו שם. אך התופעה הבולטת, שהטילה השנה את צילה על הנוער היהודי בישראל, היתה עלייתה המדהימה של הגיוענות, נוסח מאיר כהנא.

זה היה מדהים כאשר זה התבטא בסקרים. אחוזים רבים של התלמידים בבתי-הספר הודיעו שהם תומכים בגירוש הערבים מהארץ, כהנהגת חוקי-נירנברג נאציים ובתועבות אחרות מסוג זה. היה זה כאילו נפערה תהום לרגלי העם, במקום שם היה נרמה שצומחת גינת-נוי. מחנכים החלו דנים בדרכים לשנות את המצב — תוך התעלמות גמורה מן העובדה שהם עצמם יצרו את המצב הזה, ושכל תיקון חינוכי צריך להתחיל אצלם, בגישתם וכי-תוכנית-הלימודים.

כל עוד היתה זאת תופעה מופשטת, ניתן היה לטאטא אותה אל מתחת לשטיח של מליצות. אך לפתע הרליקו המאורעות וקורו גדול, שהאיר פינה מיקרית אחת בארץ — והתמונה שנחשפה היתה מבהילה ממש.

שני מורים מעפולה, שהתייחרו כטבע, נרצחו בידי צעירים ערביים. בעפולה פרצו מהומות גיועניות. התרחש פוגרום אמיתי, נערך מצוד אחר ערכים עוברי-אורח, בני הסביבה. בעפולה, נקור התייחבור בין המשולש והגליל, בירת איזור שבו גרה אוכלוסייה ערבית גדולה, התגלה קו-יצרעות של גיוענות.

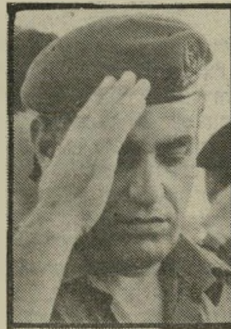
במרכז האירועים עמדו עשרות או מאות מצעירי המקום. אחד, שנעצק על רקע זה, היה צעיר בשם אלברט בוכריס, בעל מיונון כשכם. כעבור כמה ימים נהרג גם הוא, במרכז שכם, והפרעות בעפולה התגברו.

לא היתה זאת התפרצות ספוראדית, תוצאה של מצב-רוח ריגעי חולף. כאשר חזרה הטלוויזיה כעבור זמן למקום ושאלה לדיעותיהם של צעירי עפולה, אמרו אלה לעיני המצלמה דברים נוראים. אמר בן-עפולה אחד: "צריכים לשרוף להם את הבתים ולזרוק אותם לירדן..." (ערבי) יושב איתך ובהודמנות הראשונה הוא יתקע לך סכין..."

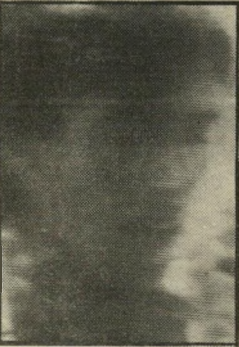
אמר עפולאי שני, שבילה את היום בבכיכת-השחיה: "תמיד היינו כמיעוט, היהודים, ועכשיו, כשיש לנו צבא חזק, צריכים להרוג אותם. את מי? את האינדיאנים האלה? צריכים להרוג אותם, כשהם קטנים צריכים להרוג אותם... יש לנו צבא שיכול לכבוש את חצי העולם, או למה שישתובכו כאן? צריכים לחתוך להם פה (מראה בצוואר) את הווריד הראשי, כל עוד שהם קטנים, ולגמור את זה חד וחלק!"

שום צעיר גרמני באס-אס הנאצי לא יכול היה לנסח את זה יותר טוב.

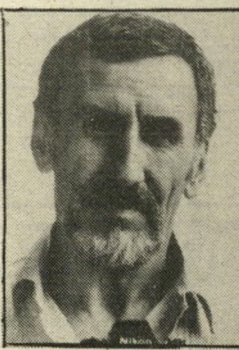
מדוכי: לא ראש קטן

עפולאי: להרוג אינדיאנים

ישראל: הכה את העיתונאי

המכות שניחתו בתחנת-המישטרה על צלם-העיתונות רח"מ מים ישראלי לא היו רק תוצאה של תקרית אישית, כאשר חבלן-מישטרה עצבני התרגו על עיתונאי שמילא את חובתו. היתה זו התפרצות של זעם, שהצטבר כחלק גדול של הציבור כלפי העיתונות, בעיקבות הסתה יומיומית של שנים רבות.

מקור השינאה הוא עתיקי-זמין: אין אדם מכוער אוהב לראות את פרצופו במראה, ואין שליט אוהב לקבל בשורות רעות. האדם עלול לשבור את הראי, תחת לתקן את פרצופו, ואילו השליט עלול להרוג את השליח המביא את הבשורה.

ציבור שלם עלול להגיב באותה הצורה. וכאשר נוצרת שינאה כזאת, יימצאו תמיד פוליטיקאים ודמגוגים חסרי-מצפון, רודנים ככות, המוכנים לנצל את ההודמנות כדי לעשות הון פוליטי, להפנות את זעם הציבור על כישלונותיהם כלפי העיתונות ולהכשיר את הקרקע למישטר של שיעבוד. כי במקום שבו אין עיתונות חופשית, מתות הרמוקרטיה וחכיוות-האדם.

אריאל שרון, המסמל גישה זו בישראל, אינו היחיד. הוא מבטא שיטה שרבים אימצו אותה לעצמם. "כלי התיקשות" אשמים בכל — ככישלון ההרפתקה המטורפת של מילחמת-הלבנון, במצב הכלכלי, בטורר, בשינאה שבין העדות ושכין חילוניים ודתיים.

במשך כל השנה אירעו תקריות שבהן הוכו עיתונאים. החל באספסוף שערך את הפוגרום הגיועני בעפולה, וכלה במשתתפי הלוויית של חללי-פיגועים — הכל מצאו פורקו לעצמם